

NACIONALINĖ SVEIKATOS TARYBA

IŠPLĖSTINIO POSĖDŽIO „DĖL PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO, PRIEINAMUMO MAŽINIMO“

SPRENDIMAS

2023 m. lapkričio 10 d. Nr. N-5

Vilnius

Nacionalinė sveikatos taryba (toliau – Taryba) išplėstinio posėdžio, vykusio 2023 m. spalio 25 d., metu išklausė Reikjaviko universiteto atstovo įžvalgas apie Islandijos patirtį psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos, vartojimo, prieinamumo mažinimo srityje, aptarė psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimą Lietuvoje, naujausias tendencijas, atsako priemones, alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo Europos mokyklose ESPAD tyrimo (angl. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) ataskaitos Lietuvos rezultatus, politikos priemones reaguojant į 2001 – 2022 m. Tarptautinio jaunimo tabako vartojimo GYTS (angl. Global Youth Tobacco Survey) tyrime nustatytus Lietuvos moksleivių tabako vartojimo pokyčius bei taikomas prevencines priemones, Utenos rajono savivaldybės patirtį teikiant pagalbą rajono nepilnamečiams, vartojantiems psichoaktyviąsias medžiagas.

Posėdžio metu buvo pabrėžta, jog mažėja alkoholio ir įprastinių cigarečių prieinamumas. 5-9 klasių mokinių tabako cigarečių rūkymas mažėja, tačiau jas pakeitė elektroninės cigaretės. Taip pat mažėja alkoholio vartojimas tarp 5-9 klasių mokinių. Tarp 9 klasės mokinių pastebimas didėjantis kanapių vartojimas. Tiek rūkymo, tiek alkoholio vartojimas tarp 15-24 m. amžiaus jaunimo mažėja. Alkoholi labiau vartoja merginos, cigaretes rūko – vaikinai, bet stebimas didelis elektroninių cigarečių paplitimas, didėja kanapių vartojimas. 2001 – 2022 m. GYTS tyrimas Lietuvoje atskleidžia reikšmingus 13-15 m. amžiaus moksleivių tabako vartojimo elgesio pokyčius: mažėja įprastų tabako gaminių vartojimas, o pirmą kartą nustatytas elektroninių cigarečių vartojimas jau yra didesnis nei įprastų cigarečių. Didėjant elektroninių cigarečių paplitimui, didėja rūkymo priimtinumas ir į klausimą ar manote, kad pradėsite rūkyti daugiau moksleivių atsako „Taip“. Nežymiai, bet padidėjo metimo rūkyti pagalbos prieinamumas, tačiau nusiteikimas mesti rūkyti mažėja. Mesti rūkyti mažiau nori mergaitės, nei berniukai. Naujų psichoaktyviųjų medžiagų

vartojimas, migdomųjų/raminamųjų vaistų vartojimas nepaskyrus gydytojui, lakiųjų medžiagų vartojimas taip pat kelia susirūpinimą, nes naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas bent kartą gyvenime tarp 15 – 29 m. amžiaus jaunimo didėja. Tolimesnio dėmesio reikalauja skaitmeniniai žaidimai, lošimas iš pinigų ir socialinių medijų naudojimas.

Taryba atkreipia dėmesį, kad Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2023-2026 metų plano projekte numatyti bendri institucijų tikslai psichoaktyviųjų medžiagų prevencijoje ir kontrolėje. Jame ypatingas dėmesys yra skiriamas prevencijai, kurios tikslas - atitolinti ar sumažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą ir valdyti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo riziką bei stiprinti apsauginius veiksnius, įgyvendinant visiems visuomenės nariams.

Taryba posėdžio metu, išklausiusi pranešimus bei įvertinusi diskusijas, dalyvaujant Nacionalinės šeimos tarybos, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento, Lietuvos savivaldybių asociacijos, savivaldybių tarybų ir administracijų, savivaldybių bendruomenės sveikatos tarybų, policijos komisariatų, narkotikų kontrolės komisijų, šeimos tarybų/komisijų, švietimo įstaigų, visuomenės sveikatos biurų atstovams, savivaldybių gydytojams, akademinės bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų atstovams, atkreipia dėmesį, kad:

- stokojama nuoseklus veiksmų strateginio planavimo, įgyvendinimo, kompleksinio požiūrio, siekiamo poveikio vertinimo, pasiektų rezultatų analizės, savalaikių pokyčių ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo įvairiuose sektoriuose, mažinant psichoaktyviųjų medžiagų prieinamumą, vartojimą;
- Lietuvoje vykdyta tabako kontrolės politika padeda mažinti tradicinių cigarečių vartojimą, bet iki šiol neveiksminga elektroninių cigarečių ir kitų naujoviškų produktų vartojimui;
- vykdomos prevencijos priemonės nebuvo pakankamai veiksmingos keičiant moksleivių nuostatas rūkymo atžvilgiu: rūkymo patrauklumas ir rizika, kad vartos didėja, noras mesti – mažėja;
- per retai įsiklausoma į mokslininkų išvadas, kai kalbama apie psichoaktyviųjų medžiagų prevenciją, prieinamumo, vartojimo mažinimą, nors mokslininkų ir politikos formuotojų bendradarbiavimas yra ypač svarbus šioje srityje.

Taryba, siekdama teigiamų pokyčių psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos, vartojimo, prieinamumo mažinimo srityje, n u s p r e n d ž i a siūlyti:

1. Lietuvos Respublikos Seimui ir Vyriausybei:

1.1. atkreipti dėmesį į mokslininkų ir politikos formuotojų bendradarbiavimo svarbą, rengiant ir įgyvendinant psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos, vartojimo, prieinamumo mažinimo politikos dokumentus, teisės aktus;

1.2. formuojant politiką alkoholio, tabako ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo kontrolės srityje, remtis mokslo įrodymais grįstais tyrimais.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

2.1. telkti Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją, Sveikatos apsaugos ministeriją, Nacionalinę švietimo agentūrą, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentą, edukologijos ir sveikatos mokslininkus, nevyriausybinės ekspertines organizacijas konstruktyviam bendradarbiavimui, sprendžiant alkoholio, tabako ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problemas.

3. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai:

3.1. atnaujinant ugdymo turinį pakankamą dėmesį skirti alkoholio, tabako ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tematikai ir jų problemų sprendimui;

3.2. bendradarbiaujant su universitetais, stiprinti pedagogų kompetencijas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityse;

3.3. kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis skatinti aktyvesnį tėvų įsitraukimą į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencinių programų įgyvendinimą.

4. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui:

4.1. toliau plėtoti Europos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės standartų ir „Europos prevencijos programos“ diegimą;

4.2. organizuoti ir skatinti pasidalijimą gerąja patirtimi ir skleisti ją visuomenėje.

5. Lietuvos savivaldybių asociacijai kartu su savivaldybių visuomenės sveikatos biurais, švietimo ir kitomis savivaldybei pavaldžiomis įstaigomis:

5.1. stiprinti konstruktyvų tarpinstitucinį, tarpsektorinį bendradarbiavimą psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos, vartojimo, prieinamumo mažinimo srityje, atsižvelgiant į vietos poreikius planuojant priemones, įgyvendinant jas ir vertinant jų efektyvumą;

5.2. remiantis mokslo įrodymais planuoti, įgyvendinti prevencines priemones, atsižvelgiant į vietos situaciją, poreikius ir esamą suinteresuotų pusių įsitraukimą. Priemonių efektyvumą vertinti naudojant vietos duomenis;

5.3. organizuoti ir skatinti pasidalijimą gerąja patirtimi ir skleisti ją visuomenėje.

Pirmininkas

Algirdas Utkus